

часто виявляється формальною, а якщо і проводиться змістовно, то нерідко вихолощуються прийняті і погоджені з громадськістю рішення.

Та це не єдина проблема з функціонуванням комунікативної філософії в українському суспільстві. Оскільки людська діяльність цілорациональна, індивід не може бути по-справжньому натхненним і продуктивним, якщо він не усвідомлює змісту реформ, в яких суспільство має потребу. Це означає, що якщо програма реформ вироблена з участю громадськості чи навіть без неї, то виконання її може бути успішним з найменшими втратами лише тоді, коли громадяни поінформовані про реформи, коли вони останні сприймають як свої.

Свої – це значить такі, що в перспективі можуть і повинні покращити життя всіх і кожного зокрема, як в матеріальному, так і в духовному плані. Ключовим поняттям в сказаному є відображення в колективному рішенні особистого інтересу, нехай навіть і обмеженого в силу необхідності рахуватись з інтересами «сусіда», іншого, собі подібного.

Таким чином, процес комунікації є способом узгодження інтересів індивідів та суспільних груп в рамках цілого. Особливо комунікативний дискурс потрібен в умовах, коли проводяться глибокі економічні, соціальні, політичні та інші реформи в суспільстві. В значній мірі це може завадити можливим конфліктам та сприяти успіху в проведенні останніх.

УДК 332.1(477)

ТЕХНОЛОГІЧНА СТРУКТУРА ПРОМИСЛОВОСТІ ІНДУСТРІАЛЬНО РОЗВИНЕНИХ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Захарченко В.І. – д.е.н., професор

Черкаський державний технологічний університет

В умовах незалежності, ринкових перетворень та становлення постіндустріального суспільства у структурі промисловості України та її регіонів відбуваються кардинальні зміни. Ці зміни часто йдуть в розріз з тенденціями розвитку і структурних трансформацій промисловості розвинених країн, у яких прискореними темпами розвиваються новітні види економічної діяльності (V й VI технологічних укладів). Тому важливо простежити динаміку технологічної структури промисловості України, передусім індустріально розвинених регіонів, й дати оцінку її відповідності вимогам постіндустріального суспільства.

Значний внесок у дослідження технологічної структури промисловості України та її регіонів зробили О. Амоша, В. Вишневський, В. Гесць, Л. Дейнеко, Я. Жаліло, Л. Збаразська, Ю. Кіндзерський, В. Ляшенко, І. Одолюк, В. Стадник, Л. Федулова, Л. Шинкарук, М. Якубовський та ін. Їхні публікації дають достатньо повне уявлення про масштаби й напрямки зрушень у технологічній структурі промисловості країни та її регіонів. Водночас у них, крім [1], бракує спеціального аналізу змін у технологічній структурі промисловості індустріально розвинених регіонів у світлі вимог постіндустріального суспільства.

Метою дослідження є оцінка трансформаційних зрушень у технологічній структурі індустріально розвинених регіонів України та визначення стратегічних напрямів її

удосконалення в контексті трендів постіндустріального розвитку.

Структуру промисловості і країни, і регіонів логічно розглядати на основі окремих аспектів (часткових структур), виділених за різними ознаками – галузевою приналежністю, технологічним рівнем, функціональною роллю тощо. Зазвичай виділяють галузеву (або видів діяльності), технологічну, функціональну, відтворювальну, інституційну, територіальну та деякі інші структури. Базовою, звичайно, є галузева або діяльнісно-видова структура, тому що усі інші структури є «проекціями» на неї співвідношень між ВЕД чи групами ВЕД (сегментами промисловості). Так, технологічну структуру промисловості визначають співвідношення між: 1) ВЕД, що мають різний технологічний рівень (належать до різних технологічних укладів); 2) ВЕД, що визначають науково-технічний прогрес, і рештою ВЕД; 3) сегментами з виробництва інноваційної та неінноваційної продукції. Визначальним, на нашу думку, є перше співвідношення.

Постіндустріальний розвиток, згідно теорії С. Глазьева, знаменують п'ятий і наступний технологічні уклади. При цьому під технологічним укладом розуміється сукупність взаємопов'язаних виробництв, що мають приблизно однаковий технічний рівень і розвиваються синхронно на основі певного ключового фактора, який революціонує технологічну структуру економіки й, передусім, промисловості [2, с. 11].

Для оцінювання технологічного рівня ВЕД промисловості слід взяти на озброєння Класифікацію виробничих структур ОЕСР, яка була прийнята в ЄС у 2007 р. Згідно з нею, еталонна (постіндустріальна) структура національної економіки, передусім промисловості, повинна мати такі частки ВЕД різного технологічного рівня: високотехнологічних – 20 %, середньотехнологічних – 30, середньонизькотехнологічних – 20 і низькотехнологічних – 30 % [3, с. 96].

Відповідно, високотехнологічні ВЕД формують базис п'ятого технологічного укладу, середньотехнологічні – четвертого, а середньонизькотехнологічні і низькотехнологічні – переважно третього.

Для оцінювання прогресивності структури промисловості країни і/чи регіону (відповідності її еталонній структурі) доцільно скористатися коефіцієнтом Хечмена (I_{HAC}) [4, с. 16]:

$$I_{HAC} = \frac{1}{\sum_{i=1}^m [(S_i^r / S_i^N) \times S_i^r]} \quad (0 \leq I_{HAC} \leq 1),$$

де S_i^r, S_i^N – частки i -х ВЕД відповідно структури країни/регіону та еталонної структури.

При значенні I_{HAC} , що дорівнює одиниці, структура промисловості країни/регіону повністю співпадає з еталонною; нульове значення коефіцієнта свідчить про те, що ці структури абсолютно різні.

В Україні особливо важливо сформуванню прогресивну технологічну структуру у промисловості індустріально розвинених регіонів (з обсягом товарного випуску більшим від середнього). До таких регіонів у 2015 р. відносились: м. Київ (17,2 %), Дніпропетровська (17,0), Донецька (10,7), Запорізька (7,6), Харківська (6,4), Полтавська (6,3) та Київська (4,2 %) області.

Виробництва високого технологічного рівня (V технологічного укладу) у 2015 р. найбільшу частку мали у промисловості м. Києва (4,3 %) та Харківської області (3,5 %). Позитивним є те, що ця частка має тенденцію до зростання. Натомість у промисловості інших індустріально розвинених регіонів частка високотехнологічних виробництв є мізерною і практично не зростає, а у Донецькій області (у зв'язку з російською агресією) навіть скорочується (табл. 1).

На сьогодні передовими в технологічному відношенні є ті регіони, які мають найкраще розвинутий сегмент ВЕД середньовисокого технологічного рівня (IV технологічного укладу), передусім за рахунок машинобудівних ВЕД – Запорізької та Харківської областей. Як суттєву негативну тенденцію відмітимо досить різке скорочення частки ВЕД IV технологічного укладу у всіх індустріально розвинених регіонах крім Дніпропетровської та Київської областей. ВЕД середньонизького технологічного рівня (III технологічного укладу) складають основу промисловості Дніпропетровської, Донецької, Запорізької та Полтавської областей. А найбільшу частку низькотехнологічних ВЕД (86,2 %) має промисловість м. Києва, що є вагомим «структурним перекосом», враховуючи можливість столиці щодо розвитку високотехнологічних виробництв.

Таблиця 1

Технологічна структура промисловості індустріально розвинених регіонів України (за технологічним рівнем видів економічної діяльності), у % до підсумку реалізованої продукції (товарів, послуг)

Технологічний рівень видів економічної діяльності	Україна		Регіони (області)													
			м. Київ		Дніпропетровська		Донецька		Запорізька		Харківська		Полтавська		Київська	
	2013	2015	2013	2015	2013	2015	2013	2015	2013	2015	2013	2015	2013	2015	2013	2015
Високий	1,5	1,7	3,7	4,3	0,1	0,0	0,5	0,2	0,9	1,0	3,0	3,5	0,2	0,3	1,9	1,9
Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	0,6	0,5	0,7	0,9	0,1	0,0	0,2	0,0	0,6	0,7	1,2	0,9	0,1	0,1	1,0	0,4
Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	0,9	1,2	3,0	3,4	0,0	0,0	0,3	0,2	0,3	0,3	1,8	2,6	0,1	0,2	0,9	1,5
Середньовисокий	11,9	10,0	3,5	3,0	8,1	8,8	11,9	5,1	20,4	15,4	16,2	13,6	14,4	7,5	6,6	9,4
Виробництво електричного устаткування	1,6	1,3	0,5	0,4	0,8	0,5	1,3	1,1	6,7	3,3	5,2	3,5	0,4	0,4	1,6	2,4
Виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	2,7	2,4	0,9	0,8	1,1	1,0	3,4	3,0	1,8	1,7	6,4	6,1	2,2	1,7	2,0	2,9
Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів	3,8	2,3	1,3	1,0	2,6	1,4	3,6	0,1	10,1	8,9	3,0	2,3	10,4	3,9	1,5	1,6
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	3,8	4,0	0,8	0,8	3,6	5,9	3,6	0,9	1,8	1,5	1,6	1,7	1,4	1,5	1,5	2,5
Середньонизький	34,8	35,1	9,1	6,5	64,2	65,0	57,1	66,9	39,5	44,4	20,8	29,8	49,8	51,1	18,0	23,9
Металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	15,4	15,9	3,0	1,9	32,1	35,5	31,8	41,4	29,4	35,9	3,1	2,6	0,9	0,9	4,9	6,3
Виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	3,6	3,4	0,9	0,1	1,3	2,2	6,3	8,1	4,1	4,1	4,3	3,6	24,3	18,6	0,1	0,2
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	11,4	10,9	1,0	0,5	26,9	23,1	16,3	15,2	3,6	2,0	6,7	17,6	23,7	30,5	1,0	1,0
Виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	4,4	4,9	4,2	4,0	3,9	4,2	2,7	2,2	2,4	2,4	6,7	6,0	0,9	1,1	12,0	16,4
Низький	51,8	53,2	83,7	86,2	27,6	26,2	30,5	27,8	39,2	39,2	60,0	53,1	35,6	41,1	73,5	64,8
Виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	19,3	22,4	18,2	22,1	7,3	9,1	9,0	5,7	9,8	10,1	30,4	29,5	25,9	29,3	30,5	38,7
Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	0,7	1,0	0,5	0,7	0,3	0,4	0,2	0,1	0,2	0,3	1,1	1,2	0,3	0,4	0,6	0,8
Виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність	2,7	3,3	3,2	2,8	1,4	1,2	0,6	0,5	0,4	0,4	3,5	4,0	0,2	0,7	7,4	9,9
Виробництво меблів, іншої продукції; ремонт і монтаж машин та устаткування	2,3	2,0	2,3	1,8	1,6	1,6	1,9	0,8	3,3	3,0	3,5	2,8	0,8	0,5	2,3	2,5
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	25,3	23,3	58,6	57,7	14,7	12,2	17,6	20,0	24,4	24,7	19,9	14,1	7,8	9,8	31,5	11,2
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	1,5	1,2	0,9	1,1	2,3	1,7	1,2	0,7	1,1	0,7	1,6	1,5	0,6	0,4	1,2	1,7

Джерело: Промисловість України у 2010–2015 роках : стат. зб. / за ред. І. С. Петренко. – К. : Держслужба статистики України, 2016. – с. 32, 34, 35, 38, 40, 43.

Столиця через гіпертрофований розвиток енергетики, а Дніпропетровська й Донецька області – чорної металургії, мають найменш досконалу (за коефіцієнтом Хечмена) технологічну структуру промисловості.

Найкращою вона є в Харківській ($I_{НАС} = 0,689$) та Запорізькій ($I_{НАС} = 0,634$) областях. Але тенденція до її покращення відмічається тільки у Харківській та Київській областях (рис. 1).

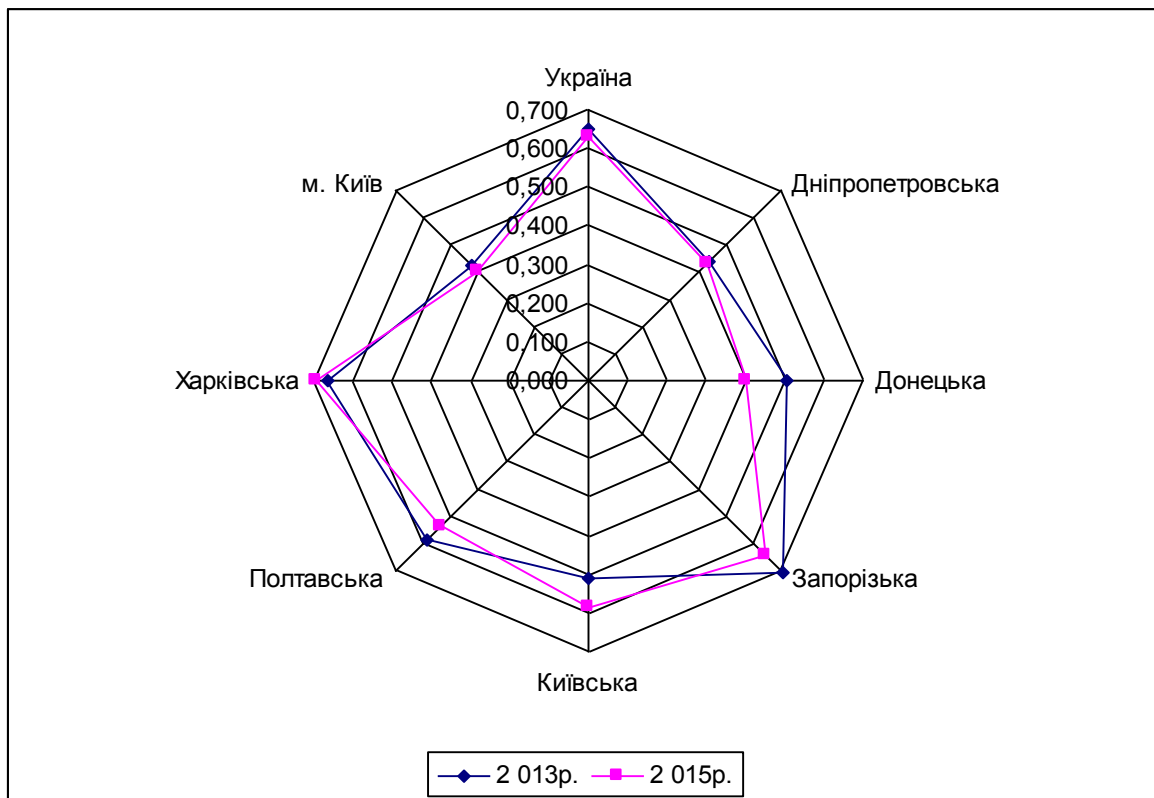

Рис. 1. Відповідність технологічної структури промисловості індустріально розвинених регіонів України еталонній структурі країн ЄС (за коефіцієнтом Хечмена)

Джерело: побудовано автором за розрахунковими даними.

Отже, технологічна структура стандартів постіндустріального суспільства, промисловості індустріально розвинених регіонів України й досі залишається відсталою (меншою мірою це стосується Харківської та Запорізької областей). Для її покращення, згідно

Література

1. Якубовський М. М. Модернізація економіки промислових регіонів: спроба концептуалізації / М. М. Якубовський, В. І. Ляшенко // Вісник економічної науки України. – 2016. – № 1. – С. 188-195.
2. Нанотехнологии как ключевой фактор нового технологического уклада в экономике / под ред. С.Ю. Глазьева, В.В. Харитонов. – М. : Тривант, 2009. – 304 с.
3. Пирог О. В. Адаптація структури національної економіки України до вимог постіндустріального суспільства / О. В. Пирог // Вісник Національного університету «Львівська політехніка»: Проблеми економіки та управління. – 2011. – № 698. – С. 93-103.
4. Михеева Н. Н. Структурные факторы региональной динамики: измерение и оценка / Н. Н. Михеева // Пространственная экономика. – 2013. – № 1. – С. 11-32.